

Güneybatı Anadolu Ağızlarındaki Pekiştirme Ekleri Üzerine*

İmdat DEMİR**

Özet

Ağız çalışmalarında genellikle ses türemesi olarak belirtilen bazı biçim birimler görülmektedir. Bunlar genellikle ulandığı kelimedeki pekiştirme amacı gütmektedir. Öte yandan bu eklerin kelimedeki çok farklı işlevleri görülmez. Sadece eklendiği kelimedeki yineleme, çeşnilik katma gibi özellikleri olan bu yapıların bazıları tarihî Türk yazı dilleriyle ilintilidir. Pekiştirme ekleri genellikle hâl kategorisinde, enklitik yapıda veya tarihî bir ek kalıntısı biçiminde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, +n eki adı geçen bölgede karakteristik olarak hikâye çekiminin 3. teklik kişisinde belirmektedir (gelecekdi+n “gelecekti”). Ayrıca ok pekiştirme edatı, kalıplaşmış şekilde bazı kelime veya eklerde ortaya çıkmaktadır: *hinci+k/şinci+k/şindi+k* “şimdi”... Pekiştirme eklerinin ağızlarda zarf-fiil eklerini genişlettiği, bazı fiillerde farklı işlevlerde görüldüğü, bazı kelimelerde de Eski Türkçeden günümüze kalıplaşmış olarak kullanıldığı düşünülmektedir. İnceleme; İzmir, Muğla, Denizli, Manisa, Uşak, Kütahya, Afyon’u kapsayan Güneybatı Anadolu ağızlarını ve bu ağızlara yakın olan Balıkesir’i kapsamaktadır. Bu çalışmada söz konusu bölgede tespit edilen pekiştirme ekleri üzerinde durulacak, ayrıca bu tür yapıların türeme mi ek kalıntısı mı olduğu hususu tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Güneybatı Anadolu Ağızları, pekiştirme ekleri, ses biçim birim, enklitik.

About Intensive Affixes in Southwest Anatolia Dialects

Abstract

In dialect studies, some morphemes defined as anaptyxis are usually happen to be seen. Those morphemes are to be intensive for the words they are added to. The affixes some of which are related to the Turkish archaic written languages do not have distinctive functions except for recurrence and adding condiment. Intensive affixes reveal in case category, enclitic structure or in archaic affix style, eg: affix +n is typically in imperfect

* Bu çalışma, VI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu’nda (4-7 Aralık 2013, Bursa Uludağ Üniversitesi) sunulan bildirinin gözden geçirilmiş hâlidir.

**Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, imdatdemir45@hotmail.com

conjugation, third person singular (gelcekdi+n “gelecekti”). Also, the intensive postposition *ok* is conventionally in some words or affixes: *hinci+k/şinci+k/şindi+k* “şimdi”. Intensive affixes are thought to increase the gerunds in dialects, to function differently in different verbs, and to be used stereotypically since the Old Turkic to present. The study deals with the Güneybatı Anadolu (Southwest Anatolia) dialects including İzmir, Muğla, Denizli, Manisa, Uşak, Kütahya, Afyon and Balıkesir which is very close to these dialects. In this study, the intensive affixes encountered in the region will be handled and whether these structures are epithesis or archaic will be discussed.

Key Words: Southwest Anatolia Dialects, intensive affixes, morphophoneme, enclitic.

1. Giriş

Ağız bilimi çalışmalarının amaçlarından biri günümüz dilinde kaybolmuş olan ancak ağızlarda yaşayan ses ve şekil bilgisi unsurlarını geçmiş dönemlerdeki yazı dilleriyle ilgisini kurmaktır. Bazı şekil bilgisi unsurlarının yazı dilinde aydınlatılmadığı göz önüne alındığında ağızlarda yaşayan unsurlarla tarihî lehçe ve dillerdeki unsurları karşılaştırma zarureti ortaya çıkmaktadır.

Güneybatı Anadolu; İzmir, Manisa, Denizli, Aydın, Muğla, Uşak ve kısmen Kütahya ile Afyonkarahisar’ın bazı bölgelerini içine alan ve sınırları ilk defa Korkmaz tarafından belirlenen muhiti içermekte ve bu bölgede konuşulan ağızlara da ana hatlarıyla Güneybatı Anadolu ağızları (GBAA) denmektedir (Korkmaz, 1994). Ayrıca Karahan’ın (1996: 2) üç ana ağız grubuna ayırdığı çalışmasında Güneybatı Anadolu ağızları olarak addedilen bölgeler Batı grubu içinde değerlendirilmiştir. Buna bağlı olarak bu illerin dışında bölge ağızlarıyla ortaklaşan unsurları olması itibarıyla Balıkesir de adı geçen ağız bölgesine dâhil edildi.

Bu çalışma, betimsel olup doküman incelemesine dayalı olarak yapılmıştır. Ayrıca çalışma, GBAA’da rastlanan ve ek/ses türemesi adı altında incelenen yapıları tespit etmeyi ve bunların hangi kategoride ele alınması gerektiğini amaçlamaktadır.

2. Türeme mi Ek Kalıntısı mı?

GBAA’da anlamı kuvvetlendirmek ya da pekiştirmek amacıyla görülen ekler mevcuttur. Bu ekler, bazı ağız araştırmalarında ses bilimi alanına dâhil edilmekte ve türeme bahsinde ayrıntılı olarak incelenmektedir. Bununla birlikte söz konusu eklerin gerçekten ses bilimsel mi biçim bilimsel

mi olduğu hususu da ağız çalışmalarında netlik kazanmış değildir. Ölçünlü Türkçenin dilbilgisi eserlerinde iç seste görülen ve geçiş/ yardımcı/ kaynaştırma olarak addedilen seslerle ilgili müstakil çalışmalarda /n/, /s/ gibi ünsüzlerin bir ek kalıntısı olabileceği görüşü hâkimdir (Tekin, 2005; Gülsevin, 1990). Ancak çalışmamızda görüleceği üzere ağız incelemelerinde son seste ortaya çıkan ünsüzler, genellikle türeme adı altında incelenmektedir. Örneğin, Korkmaz (1994: 51), bu tür yapıları ünlü türemesi bahsinde ele almıştır. Ayrıca araştırmacı, GBAA'da görülen *-(I)yoru* şimdiki zaman işaretleyicisinin sonundaki /u/ sesini bir türeme kategorisinde değerlendirmesine rağmen düştüğü dipnotta bunun yazı diline göre türeme sayıldığını, gerçekte ise *-(I)yoru-r* yapısının bir kalıntısı olduğunu belirtir.

Karahan (2012: 233), son seste görülen /n/ ünsüzünü bir ek olarak kabul etmektedir. Ona göre bu ek, kökeni ne olursa olsun ekin eklendiği kelime ya da ekte işlev farkı ortaya çıkarmamakta, dolayısıyla ek pekiştirici görevde kullanılmaktadır. Pekacar ve Erdem Uçar (2012: 234), *i-* fiilinden sonraki hikâye veya görülen geçmiş zamanın 3. teklik kişisinde beliren /n/ sesini ayrıntılı olarak incelediği çalışmalarında bu unsurun, Eski Türkçenin daha önceki dönemlerinden Anadolu ağızlarına miras kaldığını ifade etmektedir. Araştırmacılar bu sesin bir türeme değil *zamir /n'/si* gibi Ana Altaycada 3. kişi zamiri **in* ekinin bir kalıntısı olduğunu bildirirler.

Kelime sonunda ünsüz türemelerini ayrıntılı olarak ele alan Koç (2010: 60), kelime sonunda görülen bazı ünsüzlerin türeme olamayacağını mesela *şimdik* örneğindeki /k/ ünsüzünün Eski Türkçedeki *ok/ök* kuvvetlendirme edatının bir kalıntısı olabileceğini, *ilkin*, *artıkın* gibi örneklerde görülen /n'/nin ise vasıta ekinden kaynaklandığını belirtmektedir. Atay (2002: 827), *soñram*, *barım* örneklerinde görülen /m/ sesinin Karahanlıcadaki *mA* edatının bir kalıntısı olduğunu söylemektedir.

Üstüner (2003: 237), *mA* ve *ok* gibi edatların pekiştirme işlevi olduğuna, zamanla bu tür edatların eklediğine dikkat çekmektedir.

Türkçede hem ses hem biçim alanını ilgilendiren yapılar mevcuttur. Örneğin *ile* edatının bitişmesiyle ortaya çıkan *Ali ile/ Ali'yle* örneğindeki /y/, yiten bir sesin yerine gelmiştir. Dolayısıyla buna türeme demek çok zordur. Ancak ayrı bir edat olan *ilenin* bitişmesi sonucu ekleşmesi ise biçimi de ilgilendirmektedir. Bir bakıma bu olay iki alanın ortaklaştığı bir noktada gerçekleşmektedir. Türkçede *zamir /n'/si* ve iyelikteki /s/ de buna benzer bir durumdur. Bu yönüyle ilişkilendiren unsurlara ses biçim birimi (morphophoneme) demek daha uygundur (Aslan, 2006: 556).

GBAA'da tespit edilen eklerin bir kısmı tek sesteki meydana gelmektedir. Bu tür seslerden oluşan unsurlar ister bir ek kalıntısı olsun ister türeme denilsin bizce ses biçim birimlerdir. Karahan'ın da ifade ettiği gibi bu tür ekleşik unsurlar artık farklı bir işlevde değildirler. Bu bağlamda söz konusu unsurlar eşzamanlı açıdan bir görev yüklenmemektedirler. Dolayısıyla tek sesteki oluşan pekiştirme ekleri, ses biçim birim olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışmada her ses biçim birim ek olarak adlandırılacaktır.

3. Pekiştirme Ekleri:

Pekiştirme üzerine kapsamlı çalışmayı yapan Üstüner (2003), Türkçede pekiştirmenin ses (vurgu, ton gibi), ekler, edatlar ve sözdizimiyle yapılabildiğini belirtmektedir. Mutlu (2008: 225), pekiştirme eklerini "anlamı kuvvetlendirmek veya pekiştirmek amacıyla ya da farkında olmadan yineleme sebebiyle ortaya çıkan ekler" şeklinde tanımlar.

İki sesteki oluşan pekiştirme ekleri ise genellikle biçim birimsel olan yapıların zamanla kalıplaşmasıyla ortaya çıkmaktadır. Çalışmada bu tür pekiştireçler, ses biçim birimlerden ve biçim birimlerden oluşan yapılar olmak üzere iki bölümde ele alınacaktır:

3.1. Ses Biçim Birimlerden Oluşan Pekiştirme Ekleri:

Genellikle ağız incelemelerinde türeme adı altında incelenen bu ekler şunlardır:

3.1.1. +A Pekiştirme Eki

GBAA'da kelime sonunda görülen +A pekiştirme eki, vurguya dayalı olarak iki şekilde belirir:

3.1.1.1. Yönelme Hâli Ekinden Kalıplaşanlar

Yönelme hâli eki zamanla kalıplaşarak şu yapılarla birlikte kullanılmaktadır:

3.1.1.1.1. -(I)GAn+A

I-Gen+A (<er-ken) zarf-fiil ekine ulanarak ortaya çıkan bu birleşme neredeyse Anadolu ağızlarının tamamında yaygın olarak görülmektedir (Üstüner, 2000: 195-196). GBAA'da *iken* biçimine farklı ses deşikleriyle (allophone) birlikte rastlanmaktadır. +A pekiştirme ekinin *iken* zarf-fiiline eklenme sebebi, vurguya bağlanmalıdır. Türkçede veya Anadolu ağız alanlarında genellikle *i-* fiilinden sonraki unsur vurgulanmaz ve vurguyu kendinden önceki hecede bulundurur: *gelmişim, yazarken* (Demir: 2002: 17). Burada da konuşan özellikle pekiştirmek istediği yerde ama ekle ama parçalarüstü ses birimlerle farklılaştırma zarureti hisseder ve genellikle zarf-fiillerde genişlemeye müsait olan +A yönelme hâli ekini ikincil vurguyla pekiştirme aracı olarak kullanır. Üstüner +A ekinin müstakil bir pekiştirme eki/edatı olabileceğini ifade eder (Üstüner, 2000: 190). Argunşah (2011: 63),

yapının *-ken* zarf-fiil ekinin üzerine *+A* yönelme hâli ekinin getirilmesiyle oluştuğunu belirtir:

çıkarkana (SA. 68/22), *a:leşirkene* (BA. IV.6.92), *çocuKkene* (BA. IV.6.46), *sallarkana* (MUA. I.13.44), *yıka:kana* (GBAA. 44.25).

3.1.1.1.2. +InAn+A:

Ekin menşei *ile* 'edat' *+n* 'vasıta eki'+*e* 'yönelme hâli eki' şeklindedir. Enklitik olarak da belirtilen *ile*, vurgu almaz. Burada da vurgusuzluktan dolayı *+A* ekinin pekiştirme işlevi gördüğü söylenebilir. GBAA'da karakteristik olarak Manisa ağızlarında rastlanılan bu yapının pekiştirme görevi öne çıkmaktadır:

çocu:nana (SA. 30/8), *ihtiyarınana* (SA. 50/86), *varlı:nana* (SA. 13/82), *'devilerinene* (SA. 12/53), *ipinene* "iple" (SA. 14/66), *küpesinnene* (SA. 13/14).

3.1.1.1.3. -mAdAn+A

Argunşah (2011: 66), zarf-fiil ekindeki genişlemiş biçimin *+A* yönelme hâli ekinden kaynaklandığını belirtir. Bilindiği gibi *-mAdAn* zarf-fiil eki vurgu almamakta, kelime vurgusunu kendinden önceki fiile kaydırmaktadır. Ancak burada vurgu alan bir hâl eki ulandığından ikincil vurgu, hâl ekinde ortaya çıkmakta ve pekiştirme görevi bu yolla gerçekleşmektedir:

yapmadana (SA. 13.17), *su guymadana* (BA. II.2.47), *durmadana* (BA. II.2.37), *karmadana* hem garar hem övelerim (BerA. 29.30).

3.1.1.1.4. -dinen+e

-Dik+ile+n+e şeklinin kalıplaşmasıyla ortaya çıkan bir yapıdır (Sezer, 2006: 158). Anadolu ağızlarında *-Dik* sıfat-fiil ekiyle genişleyen pek çok zarf-fiil eki bulunmaktadır (Özkan, 1999). *+dinen*, vurgu almayan zarf-fiil eklerindedir. Ancak vurgulanmayan yapının *+A* eki sayesinde ikincil vurguyla kuvvetlendirildiğini de eklemek gerekir. Bir örneğine rastlanmıştır:

atà mindinene bi di 'yengi olu:du "Ata binildiğinde bir de yanında yenge olurdu." (SA. 22/54).

3.1.1.1.5. +n+A

+A eki, *+n* pekiştirme ekinden sonra görülmektedir. Örneklerde her bir pekiştirme eki anlatımı güçlendirmektedir:

vadığcana fidanını kesik bulu:rmuş (MUA. III.3.127), ben *varıncana*: hasTa: oldum orda (A1A. 49a.73), odın *çabıkçana* geldim (GBAA. 6.1), *usulcana* (BA. III.5.107), peynirden *bilene* dat alamıydu (BA. II.9.257), hatda benim asgerdekene *bilene* (ADEA. II.33.11).

Bu iki pekiştiricinin *ki* bağlacına ulandığı görülmektedir:

ga:veciye de *kine* (BA. II.12.158), hinci mevlüdde *_mi_kine* (KYA. 15.54), eğer *_kini* (I.236), ufak_olan *deyokini* (GBAA.15.29-30).

3.1.1.1.6. +DAn+A

+DAn ayrılma ekiyle +A yönelme eki art arda gelerek geçtiği kelimeyi pekiştirmektedir. Öte yandan Türkçede iki hâl ekinin art arda gelmesi pek sık karşılaşılan bir durum değildir. Burada kelimenin değil, ayrılma bildiren +DAn ekinin işlev yönünden +A ekiyle güçlendirildiği görülmektedir. +dAnA birleşimi genellikle devrik dizimde yüklemden sonraki kelimelerde ortaya çıkmaktadır:

hö:lü parı çeviridim *başlarındana* (SA. 4.2-3), guzu geli:din onnara o:da *fırındana* (SA. 31.8), bunna: birbirini atıyola *dağdana* (SA. 6.51), alme: geliyo:la devrent 'yandana (SA. 12.43), *esKi'dene* 'zini gidiyo:du (SA. 1.12), kövde toplanız bi *yandana* (KYA. 37.6-7), kısı kısı üş sırı alıgodu:duk 'hulu:sünün o aldımız *yè:dene* (SA. 30.5), hincik şeşit ilaÇ_ atıyo:la: *onla:dana*. 'puntu de:le: *sou'lumudana* "Şimdi onlardan çeşit ilaç atıyorlar. Soğuklamadan (dolayı) punta hastalığı derler" (SA. 31.25).

+dAnA eki, aşağıdaki kullanımların ilkinde eşyanın yapım özelliğini gösterir. İkincisinde ise zarf-fiil işlevi görmektedir:

öteki *ipe'Tene* (SA. 29.74), 'millet gırılıyo: *gülmekdene* (SA. 4/116).

Aşağıdaki örnekte +A eki geçmişmiş olan -(y)ArAkdAn zarf-fiil ekine ulanmıştır:

darı mı yini: hö:le mi bö:le mi *dèyere'Tene* (24/47-48)

3.1.1.1.7. +mA+sI+n+A

Birkaç ekin birleşmesiyle ortaya çıkan bu yapı, geçtiği yerlerde zarf görevinde kullanılmaktadır. Buradaki +mA pekiştirme eki/edatı dikkat edilirse bir isme gelmiştir. Sonrasındaki +sI'nın iyelik eki olduğu açıktır. Ardından gelen unsur *zamir n'sidir*. *uzunlamasına*, *yanlamasına* gibi kullanımlarda +mAsInA birleşiminin +IA- isimden fiil yapma ekinden sonra geldiği açıktır. Ağız bölgesinde tespit edilen *öylemesine*, *şöylemesine* gibi kullanımlarda son hecedeki /la/ hecesinin +IA- biçim birimine benzerliği göze çarpmaktadır. Dolayısıyla +mAsInA, örneksime yoluyla bu kelimelere ulanmış görünmektedir. Ek, zarf görevindedir:

öylemesine (MUA. II.1.13), köprünün_ altına sınımış *şö:lemesine* (ADEA. II.5.50), gazannara *bö:lemesine* bi bö:le benim kapı gibi bi uzunlamasına bi ocak *dè:rlè*: (SA. 44.100).

3.1.1.1.8. +cim+e

Pekiştirmenin +ck+Im+a birleşiminden geldiği anlaşılmaktadır:

Ondan *so:neci:me* (MUA. I.60.4).

3.1.1.2. Ünlem Edatıyla Kalıplaşanlar (Enklitik)

Argunşah'ın (2011) bahsini ettiği durum ekli +A ekiyle oluşan pekiştirmeler dışında, bu ekin sesteseşi olan bir +A eki daha vardır. Enklitik

olarak da diyebileceğimiz bu ek aslında seslenme edatıdır. Çünkü +A yönelme hâli eki vurguyu üzerine alırken söz konusu enklitik vurgu almaz (Ercilasun, 2008: 51) ve kelime vurgusu kendinden önceki herhangi bir hecede görülebilir. Bu yönüyle ikisi birbirinden ayrılır. Çoğunlukla şart kipinde bazen de başkaca eklerle görülmektedir. Bu ekin seslenme edatı olan *yal/henin* zamanla kalıplaşarak ses bilgisel değişmelerle ortaya çıktığı ya da Üstüner'in (2000: 197) belirttiği gibi bağımsız bir ek olarak belirdiği düşünülmektedir. *gelseñ (y)a > gelseñe...*:

3.1.1.2.1. -sA+ kişi eki+A

neyisene (MUA. II.1.28), *bi yo duysenā desem a* (GBAA. 56/2), *ben seniñ olsama demiş* (MUA. I.10.9), *ne:re galcak dēsene* (MUA.I.13.44), *omarı alsın gelseñe* (MUA. I.14.85), *gide:señe* (SA. 23.51).

3.1.1.2.2. -cAn+A

Pekiştiricinin gelecek zaman çekiminden sonra geldiği görülmektedir: *endeni ben diye:me:cene* (MUA. II.3.109).

3.1.1.2.3. -yoz+A

İki örnekte pekiştiricinin şimdiki zaman ekinde sonra geldiği görülmektedir:

giriyoza gabıra (MUA. II.3.118), *neri varıyoza bilmiyoza !* (GBAA. 41.8)

3.1.1.2.4. -merin+e / -morun+u

İkinci örnekte de şimdiki/geniş zamanın 1. teklik kişisine gelen ek, ses uyumuna girmiştir:

senesi kaçıldını bilmerine (MUA. II.5.15), *bilmo:runu* (BA. IV.12.123)

3.1.1.2.5. +sin(ñ)+e

+A pekiştiricisi zamir kaynaklı 2. teklik kişi ekinde sonra da görülebilmektedir:

tabi u vahıT diceksine bizi Türk yaraladı dimeceksine yonannı yaraladı dimeceksine (GBAA.8.18-19), *bi buçuk kilo: iki kilo: yayı toparlarsıña* (SA. 13.54-55).

3.1.1.2.6. eğer+e

èğere "eğer" (SA. 42/229).

3.1.1.2.7. -u:dun+u

Ek, hikâye çekiminin 3. teklik kişisinde beliren +n pekiştirme ekiyle birlikte görülmektedir. Burada enklitik, ses uyumuna girmiş olmalıdır:

bayramda 'davıl dutulu:dunu "Bayramda davul tutulurdu" (SA. 23/34).

3.1.2. +(X)k (<ok/ök) Pekiştirme Eki

Üstüner (2003: 225-231) ve Korkmaz (1962), tarihî Türk yazı dilleriyle günümüz lehçe ve ağızlarında bu edatla ilgili kalıplaşan pekiştirme

unsurlarını ayrıntılı bir şekilde incelemişlerdir. Üstüner'in verdiği örneklerden bir kısmı GBAA'da da yer almaktadır. Söz konusu bölgede *ok* edatındaki ünlünün bazen yittiği görülmektedir:

3.1.2.1. Zaman Zarflarıyla Kalıplaşanlar:

şincik (SA. 5/215), *ga:rik* (DGBA. S.04.6), *hincik* (BA. IV.20.11), *gız ga:rik* (BA.IV.6.91), *şindik* artık ne bilem (BA. III.16.74), ta:min idiyum *ga:rik* (BA.III.6.35), *ga:ri şinciK* (BA. IV.5.93), *şindik* (KYA. 1.202).

Aşağıdaki iki örnekte *+ek* şeklinin *ok* edatından geldiği söylenebilir:

soşerek (KYA. 21.8), suyunu kesdikden *so:nek* içini toprak atarız (BA. I.60.50).

3.1.2.2.-IncA+k

*almayıncaK*_adamlar *nè_aPşın?* (BA. I.3.34), yalnız ben gelinceK *yaPmadı* (BA. I.3.33), habar *almıcaK* (MUA. I.5.13).

3.1.2.3. +cA+k

Aşağıdaki örneklerde ekin isimden isim türeten *+cAk* ekinden farklı işlevde kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu örneklerde ek, isim yapma yerine zaman ve yer isimlerine gelerek 'kadar' anlamı katmaktadır:

bu *vakıdıcaK* (SA. 70.55), *oreycak* (SA. 73/53), *'saba:cek* (SA. 6/24), *saba:liceK* "(*< *sabah+leyin+cek*) (SA. 70/44).

Aşağıdaki iki örneğin ilki zaman anlamı dışındadır. İkinci örnekte *+k* eki, *+cA* biçim birimini pekiştirmiştir:

necceG_alalım (BA. II.3.162), *önceKTen* *gız_évi* aldı: *gadaK* *alıyo:du* (AIA. 19b.45).

3.1.2.4. +sIncAk

Bir örneği tespit edilen unsurun 'kadar' anlamında kullanıldığı görülmektedir:

o:dan so:ra öldüresinceK *yanda* (MUA. I.11.52).

3.1.2.5. Şimdiki Zaman ekinden Sonra:

Aşağıdaki iki örnekte ekin şimdiki zamanın 3. teklik kişi çekiminde olduğu, bağlamdan anlaşılmalıdır. *ok* edatının tarihî dönemlerde pekiştirme işleviyle çekimli unsurlardan sonra geldiği bilinmektedir (Üstüner, 2003: 225). Burada da *ok*, enklitik hâlinde geçtiği unsuru pekiştirmiştir:

çocu: bıraKıyonuK *kesemiyor* "Çocuğu bırakıyorum, (çocuk) *kesemiyor.*" (BA. IV.27.25), *a:met deyonuK* *ali ali a:met a:metle gitdimdi* (BA. IV.27.27).

3.1.2.6. gada+k (<kadar)

Öncelikle kelime sonundaki /r/ ünsüzü kaybolmuş, yerine *+k* pekiştirme eki getirilmiştir. Aynı durum aşağıda da işleneceği gibi *gadan* kelimesinde de görülmektedir (Karahan, 2012: 230):

dedeñ ölesi: *gadaK* perişân_öldüm (SA. 16.74), önceKTen gız_évi aldı: *gadaK* alıyo:du (AIA. 19b.45).

3.1.3. +n

+n ekiyle ilgili pek çok çalışma mevcuttur. Ekin Eski Türkçe döneminde yaygın olan vasıta ve zarf-fiil ekinin bir kalıntısı olduğunu düşünenler olduğu gibi ses türemesine dayandıranlar da vardır (Karahan, 2012: 233). Karahan (2012: 233), kökenine bakılmaksızın ekin pekiştirici biçim olduğunu kabul eder. Üstüner (2003: 87-96), +An eki başlığı altında bu ekle ilgili ayrıntılı bilgi vermektedir. Ek, kelime tabanına geldiği gibi eklerden sonra da pekiştirme işlevinde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca +n ile oluşan pekiştirme eklerinin Anadolu ağızlarının genelinde yaygın olduğu görülmektedir:

3.1.3.1.+cA+n

Yapının “kadar” anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır:

gışacan ekersin bu:dayını (GBAA.34.2).

3.1.3.2. Kalıplaşmış Vasıta Eki ile+n:

Vasıta ekinin kalıplaşmasıyla ortaya çıkan ve pekiştirme işlevinde kullanılan eklerdir:

bıKcıynan baltacı: böyle şıye tezga: guruyular (BA. I.2.5), *de:ne:nnen* (BA. I.1.131), *davulnan* (AIA. 22c.12), *govaylan* (DGA. Km.1.80), *arabiylen* kitdik (BA. III.4.85), *düvennen* (BA. IV.9.17).

+n pekiştiricisi, -Dık+ iyelik +ile genişlemesiyle ortaya çıkan zarf-fiil ekinin sonunda *dInA+n* şeklinde görülebilmektedir:

saba:la: *kakdınan* ne olu: abdas alını: namaz gılını: (Uşak: Sezer, 2006: 158), çok zaman ikinci namazını *kıldınen* giderin (AMA, 237.XVII.17), bıra:P *asdınen* sonjura urus_unan bizim aramızda iran topra va, acam (KYA, XXIII.5), geliniñ o:lan gardeşi varısa o *geyindi:nen* okunur (SYA XVIII.a.45),

Aynı durum -*dlkne+n* şeklinde de görülür:

gonana çıkmışla yokarı *çıkđıknen* elini yakakana (UİA I.61.110), gelese *çıkđıknen*, yeñdi:niñ boynumu alıyo gule yapıyo, demiş (UİA I.61.74), eve gızı *goduknen* buwasınıñ oku yayı varmış cavır içinde (UİA 306.I.61.120-121).

3.1.3.3. kada+n

gadak kelimesindeki gibi burada sona +n gelmektedir:

şura *ğadan* (BA. II.7.86), kendimize *ğadan* (BA. II.5.22), 'ezeni *ğadan* (SA. 51.6), 'nè *Gadanı* “ne kadarı” (SA. 38.71), millet saba: *ğadan* topurak çêke:di (SA. 4.214), a:kasında bi saş va: kıcına *ğadan* (GBAA. 15.44), bu bitdi bu *ğudan* (GBAA. 74.15)

3.1.3.4. kI+n

şimdi kimse kimsiyi *tanımıy kın* (BA. II.4.118), *diyu kun o:lum* (BA. III.6.66), çünkü bir hak *çıkaramıyola:kın* (GBAA. 14.12), *halbukın* (GBAA. 14.29), *dedi kın* (UİA. I.8.18).

3.1.3.5. -DI+n~η (< i-di+n)

Giriş bölümünde de bahsedildiği gibi bu ek Pekacar ve Erdem Uçar (2012) tarafından ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Araştırmacılara göre ek Ana Altaycadaki 3. kişi zamiri **in* ekinin bir kalıntısıdır (2012: 234) ve Anadolu ağızlarında *+n*, bir örneğin dışında fiillerin hikâye birleşik çekimiyle *i-* fiilinin görülen geçmiş zaman 3. kişi çekimlerinde ortaya çıkmaktadır (2012: 229). Bu durum sadece GBAA'da değil Orta Anadolu ağızlarında da görülmektedir. Bilindiği gibi zamirlerde ve iyeliklerde bu tür bir *+n* ses biçim birimi ortaya çıkmaktadır. Buna yardımcı ünsüz dememiz zor görünmektedir (Tekin, 2005: 549). Buradan hareketle sondaki ekin kişiyle ilgisinin olduğu düşünülebilir. Aşağıdaki örneklerde *+n*, Pekacar ve Erdem Uçar'ın belirttiği gibi hikâye ve *i-* fiilinin görülen geçmiş zaman 3. kişisinden sonra ortaya çıkmaktadır:

annatırdın (BA. II.9.111), *öküz yayıbatırla:dın dedesine* (MUA. I.42.123), *öyleydin* (BA.II.12.132), *varıdın* (GBAA. 83), *oludun* (BerA. 26/23).

Öte yandan ağız bölgesinde tespit edilen bazı kullanımlarda *+n* pekiştiricisinin hikâye çekiminin 3. kişisi dışındaki kullanımlarına da rastlanmaktadır. Burada elbette Türkiye Türkçesinde veya Anadolu ağızlarında yaygın hikâye çekiminden farklı bir diziliş söz konusudur. İlk iki örnekteki kullanım, *mI* soru enklitiğinin tesiriyle mümkün gibi gözükmektedir. Çünkü GBAA'da *mI* değişken bir dizime sahiptir. Son örnekte ise *+n*, doğrudan hikâye 1. teklik kişi çekiminde ortaya çıkmaktadır. *+n*'nin bu şekildeki kullanımı 3. kişi çekimi örneksemesine dayandırılabilir. Öte yandan yapı, kökeni ne olursa olsun pekiştirme unsuru olarak görülmelidir:

kekli: *adıη midın* "Kekliği almış mıydın?" (MUA. I.14.136), o:dan *geldik midin* "Oradan geldik mi" (MUA. I.14.151), ben de aha saba:la kèycek yayıp *verdimidin* benim gızın_ora " Ben de sabahleyin benim kıza giyecek yayıp vermişim" (SA. 41/3).

Pekiştirici, bir örnekte de *+η* şeklinde görülür:

kına gecele:miz *varıdıη* (MUA. I.64.11).

3.1.3.6. -sA+n (i-se+n)

Kalıplaşmış olarak görülen bu yapı, *-DI+n* biçimine benzemektedir. Her iki kullanım da iyelik kaynaklı kişi çekimlerinde ortaya çıktığına göre sondaki *+n* bir iyelik kalıntısı olmalıdır:

'duzu *ne:deysen* ilişmiş “(Onun) tuzu neredeyse (ona) ilişmiş” (SA.27/45).

Şu örneklerde *+n* eki, *+e* pekiştiricisinden önce görülmektedir:

èvdiysene otur aşşaya *èvdi deisene a'* dı git “Evde ise otur aşağıya evde değilse ak da git” (SA. 34/22), *èvdi deysene* (SA. 34/23).

3.1.3.7. *gari+n*

Arapça *gayr* kelimesine ulanan ek, bazı Anadolu ağızlarında da görülmektedir (Koç, 2010: 65):

*gari*n (MUA. I.20.51).

3.1.3.8. *bile+n*

Aslında Anadolu ağızlarında sıkça rastlanan yapının vasıta ekinin kalıplaşmasıyla ortaya çıktığı belirtilmektedir (Koç, 2010: 66). GBAA'da yaygın olarak geçmektedir:

erkeklerde *bilen* (BA. II.7.85), *bilen* (AlA. 17c.25), *sakleyoz bilen* (ADEA. II.62.28).

3.1.3.9. *-kAn+A+n*

Ekin *-ken* zarf-fiil ekine ulanan *+A* ekiyle birlikte kullanıldığı görülür:

sonra, *e:ksede durularıkanan* bizim armutluk varıdı (UİA. I.51.261), oraya *gide:kenen* hemen gavır halamın yakasunnan yapışmış (UİA. I.7.82).

3.1.3.10. *gibi+n*

Tarihî metinlerde ve çağdaş Türk lehçeleriyle Anadolu ağızlarında yaygın olarak rastlanan bir olaydır (Koç, 2010: 66; Karahan, 2012: 230):

*gibi*n (MUA. 2004: 33).

3.1.4. *+m*

Anadolu ağızlarında, çağdaş Türk lehçelerinde bağlaç, edat ve zarf görevli kelimelere ulanan bir ses biçim birimdir. Ekin, Farsça *ki* bağlacıyla kalıplaşan *belki*, *çünkü* gibi kelimelerde görülmesi, tarihî Türk metinlerindeki *kim* bağlacından bulaştığını akla getirmektedir. *bari*, *şimdi* gibi kelimelerde görülen *+m* ekinin ise Eski Türkçe, Karahanlı ve Harezmi Türkçelerindeki *mA* kuvvetlendirme edatından geldiği belirtilmektedir (Koç, 2010:60; Atay, 2002: 826-828). Öte yandan bazı kelimelerde tespit edilen *+m* eki, 1. teklik kişi iyelik ekiyle ilişkilendirilebilir. Gemalmaz (1995: 290), bazı kelimelerde görülen */m/* ve */n/* gibi türemeleri iyelik ekinin 1. ve 2. kişisine bağlamaktadır. GBAA'da şart ekinden sonra ortaya çıkan bu ek, bu tür bir kalıntının sonucudur:

3.1.4.1. *-sA+m*

Aşağıdaki örneklerde *+m*, *i-* fiilinin şart çekiminde görülmektedir. Bilindiği gibi *-sA* şart çekimi iyelik kaynaklı kişi ekleriyle yapılır. Buradaki

+m, -sA şart çekimindeki iyelik kaynaklı kişi ekiymiş gibi gözükse de kullanıldığı bağlamda da görüldüğü üzere ne iyelik anlamında ne de 1. kişi işlevinde kullanılmaktadır. Bir bakıma artık kalıplaşmış olan ek, pekiştirme unsuru olarak ele alınmalıdır:

halbisem sırası sırası gömü ö:lü sıralanı:mış "Hâlbuki gömü sıra sıra sıralanırmış." (SA. 7/86), *halbusem* (SA. 29.3), *halbukisem* (MUA. I.13.50), *halbuşsam burda* (BA. II.1.158), *neysem dura:dıg* (MUA. I.38.28), *meğersem* (AIA. 2a.59), *oyusam* Atatürk'ün ismet_inönüymüş "Oysa (onlar) Atatürk'le İsmet İnönü'ymüş." (SA. 6/54).

3.1.4.2.-IncA+m

Zarf-fiil ekinden sonra görülen ekin hem +n'li hem de +m'li biçimi görülmektedir. Buradaki kullanım /n/~m/ ilgisini akla getirirse de *çıkıncası*, *bakıncası* gibi iyelikli örnekler göz önüne alındığında ekin kökeni 1. teklik kişi iyelik ekinde aranmalıdır:

evi *süpürüncem* (KYA. 46.2.26), düzü *çıkıncam* ka'Tırdıñ mı gide:di "Düze çıkınca kaktırdın mı giderdi" (SA. 32.100).

3.1.4.3. +cA+m

+cA eşitlik ekinden sonra görülen bu pekiştiricinin -mca+m birleşimindeki gibi +n'li kullanımı da mümkündür. Burada +n~+m tercihinin neye göre yapıldığı çok belli değildir. Bizce +n'li kullanımlar vasıta ekine dayalı, +m'li kullanımlar iyelik kaynaklıdır. Ancak +n~+m seçimini, ağız konuşucusunun örnekseme yoluyla da ortaya çıkarabileceği düşünülmelidir:

usulcam (GBAA. 54.29).

3.1.4.4. Kelime Kökü+m

Bazı kelimelerde karakteristik olarak ortaya çıkan eke diğer ağızlarda da rastlanmaktadır (Koç, 2010: 61):

bi *dayım* "(< bir dayı+m) çok güzel" (SA. 16.72), *keşgem* (GBAA. 55.35), siz burda durupbatı:sız *helem* (MUA. I.3.26), ondan *kerim* çaylara çekiyoz (DBA. İpnr-4.96.6), *şimdi* (KYA. 46.91), *gonum* gomşu (AIA. 24b.50), *damlam* (AIA. 29a.94).

3.1.4.5. +cile+m

Ekin açılımı *+ci + le +m şeklinde olmalıdır. +le ekiyle ilgili kesin bir şey söylemek zordur. Eski Türkçeyle Karahanlı Türkçesi yadigârlarında, bu ekle ilişkilendirilebilecek olan bir +la enklitiği yer almaktadır. Ekin o dönemde baskı, vurgu amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca bazı çağdaş lehçelerde ekleşmiş şekilde kullanılmaktadır (Üstüner, 2003: 214-219). İşlev açısından buradaki ekle +la enklitiğinin birbirleriyle ilgisi kurulabilir. Nitekim ek, Gaziantep ağzında *barileme* kelimesinde de görülmektedir. Üstüner (2003: 223), bu yapıyı *bari+le+me* biçiminde ayırmıştır:

ondañ *kèricilem* ne: ayran yapılıyo:du (SA. 47/7).

3.1.4.6. -ken+e+m

-ken+e yapısı 3.1.1.1.1. maddesinde işlenmişti. +m eki bu yapının üzerine eklenerek pekiştirmeyi güçlendirmiştir:

burdan *gidekenem* hısım akraba dur deyve:yon. (SYA, 232.XV.160)

3.1.5. +I

+I, 3. teklik kişi iyelik ekinin kalıplaşmasına dayanan bir pekiştirme unsurudur. Kelimelerin ekli kullanımlarıyla eksiz kullanımları arasında işlev yönünden fark olmayışı iyelik işlevinin yitirildiğini göstermektedir:

burgaz *ğadarı* "Burgaz kadar" (SA. 73/53), düne *ğadarı* (BA. II.7.139) *hemi* adını vurdu *hemi* havlasını yaPdı *hemi* ıkrarırını aldıla (BA. I.2.135), yola *ğadarı* çıkarır (BA. II.4.129), o *zamannarı* şıkır şıkır garı oynoyordu (MUA. II.6.24), bu *seferi* (GBAA. 50.52), *eveli* (MUA I.22.60), *epeyi* (DGBA. A.10.11).

Şu örnekte ekin vasıta ekinden sonra geldiği görülmektedir:

üslük (ö:tü) işli:cek *ge:gefinneni* bi kedisi va:mış (GBAA. 59/36).

Aşağıdaki örneklerde // ses birimi bir geçiş ünsüzü de olabilir. Ancak bu tür durumda bile hecenin pekiştirildiği düşünülebilir:

otururkana adam hiç urba *görmemişiki* ve:re (MUA. III.3.154), onu *sö:lemişki* kim ö:re'men (GBAA. 50.3), *gerisini* geri (GBAA. 50.29.30).

3.1.6. +z/+s

Ağız bölgesinde -*IncA* zarf-fiil ekinde görülen bir ektir. Üstüner (2003: 138), eki Eski Türkçedeki +z çokluk ekine dayandırmaktadır:

çöküncez (BA. I.5.7), *gelincez* (BA. I.4.59), *ölüncüs* (BA. II.9.69), *yerleşinciS* (BA. II.9.123).

3.2. Biçim Birimlerden Oluşan Pekiştirme Ekleri:

3.2.1. +mA

Ekin Karahanlı Türkçesindeki *mA* pekiştirme edatıyla ilgili olabileceği düşünülmektedir (Atay, 826-827). 3.1.4.'te yer alan +m pekiştiricisinin kökeniyle buradaki +*mA* enklitiğinin kaynağı bizce farklıdır. İki unsur arasındaki ayırmada ses yitimi/ses korunması karşıtlığı göz önünde bulundurulmalıdır. Öte yandan her iki unsur da kökenine bakılmaksızın pekiştirme unsuru sayılmalıdır:

ondan *soñrama* yü:rdu devirdik mi (SA. 13.48-49), *düşüncemeynene* (SA. 13.82), *düşüncemenden* (MUA.II.3.120), *eyiceme* güzel oldu mu (BA. III.8.91), dö:lmüş büber gata:sıñ hondon *gericeme* gavırı:sıñ (MUA. I.33.41), *bi kereme* (MUA. II.3.118), *bubasının* ve:di: ik_ altılığa *ei:cime* bal_alıyor (GBAA. 27.5).

Karahan, aşağıdaki örneğin +*ki* ve *mA* kuvvetlendirme edatıyla genişlemiş olan bir şekil olduğunu belirtir (Karahan, 1996: 227):

silkişkime, şap çarı'la: aşuñ içinden silkildi yire (GBAA. 53.21-22).

3.2.2. +(y)em

Pekiştiricinin "gibi" anlamında kullanıldığı görülmektedir:

bö:leyem ça:şı è'mei_m_ma:rıdı "Bugünkü gibi (böyle) çarşı ekmeği mi vardı." (SA. 10.28).

3.2.3. +Im

Ek, 1. teklik kişi iyelik eki kaynaklıdır. Ama ek, iyelik işlevinden ziyade pekiştirme görevindedir:

me:rim sas çalan da gocasıymış (BA. I.3.136-137), arap garısı *evelim* benim sı:tıma (MUA. I.29.66).

3.2.4. +An

Ekin menşei ile ilgili görüşlere genişçe yer veren Üstüner (2003: 96), +An biçim biriminin çok eskiden beri kullanılagelen bir pekiştirme eki olduğunu belirtir. Araştırmacı ihtiyatla yaklaşmak kaydıyla eki Eski Türkçedeki +en çokluk ekine dayandırmanın yanlış olmayacağını ifade eder:

Anasını sö:ledim *evelen* (MUA.I.30.31), *evelen* (DGA. Oç.1.173).

3.2.5. +In/+In

Bazı kelimelerde ekin vasıta ekinden hareketle kalıplaştığı görülmektedir.

amanıñ yok derimiş (BA. I.3.348), siz de *artıkın* (BA. III.13.29), *amanıñ* biz bi duyduk (AIA. s.211. satır 98).

GBAA'da ve diğer Anadolu ağızlarında emir/istek kipi 1. çokluk kişisine +In/+In ekinin ulandığı görülmektedir. Ekin ağız alanlarındaki kullanımlarını inceleyen Demir (2000: 69-70) ve tarihî metinlerdeki işlevini ele alan Gülsevin (2013: 536-537), -Allm ekiyle genişletilmiş -AllmIn şeklinin işlevlerinin farklı olduğunu ifade etmişlerdir. Onlara göre -Allm genel çokluğu (ikilik/çokluk), genişletilmiş biçim de ikili çokluğu (sadece çokluk) karşılamaktadır. Karahan (2012: 226) ise, Demir'in tespitine istinaden bu ayrımın sınırlarının net olmadığını ifade eder:

dura:mıñ (BA. III.2.139), *yiye:mıñ* (BA. III.11.136), *yiye:limiñ* (ALA. 5b.21), *geliñ gitmeyelimiñ* dedik (SA. 48/67).

2.6. +nAll

Mutlu (2008: 228), bu ekin Edremit'e bağlı bir köyde görüldüğünü belirtir. Ekin ilk iki örnekte *ki* bağlacına, diğer iki örnekte -ken zarf-fiil ekine geldiği görülmektedir. Yapı, +n+A+II pekiştirme eklerinin birleşimiyle ortaya çıkmış olmalıdır:

bubasına *demiş kineli* (BA. IV.23.144), de:yoru *kunalı* (BA. IV.23.126), banyu *yaPdırıkanalı*, kakıveriyur (BA. 125.IV.23), hinci *giderkeneli* güler_anım bö:le (BA.23.147).

3.2.7. +nalıK Eki:

Mutlu (2008: 228), ekin Yörük ağzında tespit edildiğini ifade eder. Ek, gösterme edatına eklenerek anlamı pekiştirir:

adam da şeyden_öldü, *di_analıK* u da işde dilimin ucunda emme biliP de de:me:ce:n (BA. IV.16.26), *de_analıK* hurda yokarda (BA. IV.16.70).

3.2.8. +li Eki

bundan *kerili* (BA. IV.13.25).

3.2.9. sI Eki

Geçtiği kelimedede kalıplaşmış olan 3. teklik kişi iyelik ekinin pekiştirme anlamı kattığı görülüyor:

düvüyü vuruyoñ '*dèyincesi* adam bırakıyo: (SA. 42.241), biz o:rda dèriye '*çıkıncası* 'yèniköyün_altına vardık (SA. 42.112), o:rda vakit *geçincesi* gada gışı çıkarmak zor_olu (64/49-50) èreşid dedeñ olacak *heraldası* (MUA. II.2.10).

3.2.10. +nIk Eki :

Edremit'e bağlı bir Yörük köyünde tespit edilmiştir. Mutlu (2008: 228), ekin Eski Türkçe *ok/ök* edatının kalıntısı olduğunu ifade eder:

gidemediKce:niK çok daralıyor (BA. IV.23.19), bizim pe:nirimiz burcu burcu olur daha *giTdiKce:nik* (BA. IV.23.60).

3.2.11. +lAn

Hocañ *yavaşcalan* be:giri çözüyoru (GBAA. 71.43)

3.2.13. +ni

hemini "hem" (SA. 64/30).

3.2.14. +cA

Tekrarlama yoluyla *+cA* eki, kelimedede anlamı pekiştirme vazifesi görür. Ek yığılması olarak da bilinen bu olayda birinci ekin işlevini kaybetmesiyle ortaya çıktığı söylenebilir:

gözelcece (BA. III.4.173), *bolcaca* (BA. IV.2.3), *ancaca* (BA. IV.22.116).

3.2.15. +cA+sI

ço_oncası götürüyuz (BA. III.10.84).

3.2.16. -mA+cA

Yapı, zarf-fiil görevinde de kullanılır:

dakgılı dukgulu *inilemece* nişan olmadı (MUA. III.2.23), hadi yoldan *oynamaca kalgımaca* varısın (MUA. III.2.32).

3.2.17. +nA/+nI

saba:na gel_al git dedi (GBAA. 36.7), *akşamına*: (SA. 19.17).

Sonuç

Dil daima canlılığını korumakta ve gelişmeye devam etmektedir. Bu durum, ağızlarda da görülmektedir. Sondan eklemeli bir dil olan Türkçede özellikle *kelime tabanı+ edat* dizimlerinde ya da *ek yığılması* veya *kaynaşması* gibi durumlarda yeni eklerin teşekkül ettiğini, bunların başka işlevlerde kullanıldığına tanıklık etmekteyiz. Ağızlar, yaşayan ve canlı olan kültür hazineleridir. Bazen geçmiş dönemle ilintili bir yapıya rastlanabileceği gibi tarihin hiç bir döneminde görülmeyen unsurlarla da karşılaşmamız ihtimal dâhilindedir. Sonuç olarak Türkiye Türkçesinde pek alışık olmadığımız, ancak ağızlarda vurgulama/çeşnilik katma gibi nedenlerle ek olduğunu düşündüğümüz yapıların pekiştirme işlevlerinde kullanıldığını belirtmek gerekir. Bunlar genellikle bilinen eklerin başka işlevlere gelmesiyle ya da edatların zamanla kelime enklitiği olarak kaynaşmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu eklerin menşei ne olursa olsun hemen hepsi geçtiği kelimelerde bir pekiştirme anlamı vermektedir. Bazen bir kelimeye birden fazla pekiştirme ekinin ulanması kelimedeki pekiştirme özelliğinin zinde tutulmasına bağlanabilir. Sadece GBAA'da sınırlı sayıda eserlerden tarama sonucu bu verilere ulaşıldı. Türkiye Türkçesi ağızları veya çağdaş Türk lehçeleri gibi daha geniş alanları kapsayacak olan çalışmalarda daha geniş malzemenin çıkacağı muhakkaktır.

Kaynakça

- ARGUNŞAH, Mustafa (2011). "Türkçede Zarf-Fiil Eklerinin Durum Ekleriyle Kalıplaşması", *Turkish Studies*, 6/1: 55-68.
- ASLAN, Sema (2006). "Türkiye Türkçesinin Morfonolojisi Üzerine", *Türk Dili*, 654: 546-557.
- ATAY, Ayten (2002). "Eski Türkçe ma/ me Edatının Anadolu Ağızlarındaki Kalıntısı", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 610: 826-828.
- DEMİR, İmdat (2002). Türkiye Türkçesinde Parçalar Üstü Sesbirimler, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Afyon.
- DEMİR, Nurettin (2000). "Anadolu Ağızlarında Birinci Çoğul Kişi İstek Eklerinin İkilik Bildiren Bir Değişkesi", *Türkçenin Ağızları Çalıştay Bildirileri*, (Haz. A. Sumru ÖZSOY- Eser E. TAYLAN), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, s. 65-71.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (2008). "La Enklitiği ve Türkçede Bir "Pekiştirme Enklitiği" Teorisi, *Dil Araştırmaları*, 2: 35-56.

- GEMALMAZ, Efrasiyap (1995). *Erzurum İli Ağızları I*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- GÜLSEVİN, Gürer (1990). "Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı", *Türk Dili*, 466:187-190.
- GÜLSEVİN, Gürer (2000). "Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5: 122-143.
- GÜLSEVİN, Gürer (2013). "Tarihî ve Yaşayan Türk Dialektlerinde Emir-İstek Kipinin Birinci 'Çokluk' ve Birinci 'İkilik (Tesniye)' Çekimleri Üzerine", *Leylâ Karahan Armağanı*, Ankara: Akçağ Yay., s. 533-559.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin (1996). *Karahanlı Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- KARAHAN, Leylâ (1996). "Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-fiil Ekleri", *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXXII/1-2 1994: 205-236.
- KARAHAN, Leylâ (2012). "Türkçede Bazı Ek ve Edatlarda "-n" Morfemi ile Ortaya Çıkan Varyantlaşma", *Türk Moğol Araştırmaları Tuncer Gülensoy Armağanı*, (Ed. Bülent GÜL), Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. s. 219-236.
- KOÇ, Aylin (2010) "Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 28: 47-67.
- KORKMAZ, Zeynep (1962). "Türkçede ok/ök Pekiştirme (intensivum) Edatı Üzerine", *TDAY-Belleten 1961*, Ankara, s.13-29.
- KORKMAZ, Zeynep (2000). *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- ÖZKAN, Nevzat (1999). "-Dik Sıfat-Fiil Ekinden Yapılmış Zarf-Fiil Ekleri ve Gagavuz Türkçesi'nde Bir Zarf-Fiil Eki: DİcAAn(An)", 3. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı 1996*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay. s. 891-900.
- PEKACAR, Çetin ve ERDEM UÇAR, Filiz Meltem (2012). "Nevşehir ve Diğer Anadolu Ağızlarında Fiillerin Teklik 3. Şahıs Çekimlerinde /n/ Sesi," 1. *Uluslar arası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri (16-19 Kasım 2011)*, Nevşehir: Nevşehir Üniversitesi Yay. s. 225-235.
- SEZER, Önder (2006). *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Zarflar ve Zarf Yapımı*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon.

- TEKİN, Talat (2005). "Türkçe'de Kaynaştırma Sesleri", *Makaleler 3 Çağdaş Türk Dilleri*, (Haz. Emine YILMAZ- Nurettin DEMİR), Ankara: Grafiker Yay., s. 547-551.
- ÜSTÜNER, Ahat (2000). "Türkçedeki +-A Pekiştirme Ekinin Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kullanılışı", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10/1: 189-206.
- ÜSTÜNER, Ahat (2003). *Türkçede Pekiştirme*, Elazığ: Fırat Üniversitesi Yay.

TARANAN ESERLER

- AMA.** BOZ, Erdoğan (2002). *Afyon Merkez ağzı (Dil Özellikleri, Metinler, Sözlük)*, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay.
- ADEA.** UYSAL, Bilâl (2012), *Dinar ve Evciler Yöresi Ağzı*, İzmir: Birleşik Matbaacılık.
- AIA.** ERATALAY, Sevda (2007). *Alaşehir ve Yöresi Ağızları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van.
- BA.** MUTLU H. Kahraman (2008) *Balikesir İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- BerA.** BOZALAN, Hale (2008). *Bergama Merkez İlçe ve Köylerinde Yaşayan Yörüklerin Ağız İncelemesi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- DBA.** KANAÇ, Işıl (2010). *Denizli'nin Babadağ İlçesi Ağzı*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli.
- DGA.** MANAV, Aslı (2006). *Denizli'nin Güney İlçesi Ağzı (Fonetik-Morfoloji)*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli.
- DGBA.** TOK, Turgut (2001). *Denizli İli Güney ve Güneybatı Gölgesi Ağızları*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Denizli.
- GBAA.** KORKMAZ, Zeynep (1994). *Güney-batı Anadolu Ağızları Ses Bilgisi (Fonetik)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- KYA.** GÜLENSOY, Tuncer (1988), *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

- MUA.** AKAR, Ali (2004). *Muğla Ağızları*, Muğla: Muğla Üniversitesi Yay.
- SA.** DEMİR, İmdat (2012). *Sarıgöl ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kayseri.
- SYA.** ÖZKAN, İbrahim (2001). *Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon.
- UİA.** GÜLSEVİN, Gürer (2002). *Uşak İli Ağızları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.